

הכנסה בסיסית לכלל: הפתרון לעוני?

כנס שדרות לחברה

פרופ' צבי אקשטיין וד"ר טלי לרום

דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה וראש מכון אהרן למדיניות כלכלית
המרכז הבינתחומי הרצליה

29 בנובמבר 2016

נושאי ההרצאה

- הכנסה בסיסית לכל: טוב או רע?

- מדיניות תומכת צמיחה ומצמצמת עוני

הכנסה בסיסית לכל: תמצית ההצעה

- תשלום קבוע ואוטומטי:
 - ללא מבחני הכנסה, תעסוקה ותפקוד
 - ללא תלות במצב המשפחתי
 - לכלל הפרטים או רק לבוגרים (גיל?)
- מימון:
 - מס אחיד + פטור עד לסכום מסוים?
 - החלפת קצבאות קיימות (קצבאות קיום ואוניברסליות - החלפה מלאה; קצבאות מחליפות הכנסה מעבודה - החלפה חלקית)?
 - הכנסות המדינה מרכוש (דיבידנד חברתי, מיסוי משאבי טבע)?

הכנסה בסיסית לכל: האם המטרות יושגו?

- צמצום אי שוויון ועוני כתוצאה מהקלת הקריטריונים (?)

- כיום משפחות עניות רבות לא מקבלות קצבת קיום - מה יקרה כשיקבלו?

- בטחון כלכלי במקום בטחון תעסוקתי (למה?)

- משלחי יד נעלמים בעקבות אוטומציה ורובוטיקה, בעיקר כאלו שבהם מועסקים בעלי שכר והשכלה נמוכים (האם נכון? מה קורה בפיננסים? מה קורה בניקיון? הפוך..)

- מיצוי זכויות - האם "כסף מהליקופטר" זו הדרך?

- ביטול מלכודת העוני הנובעת משיעור קיזוז גבוה ואובדן

הטבות - אולי מלכודת חדשה עם דבש?

הכנסה בסיסית לכל? או מלכודת דבש?

- פגיעה בתמריץ לעבודה לאוכלוסייה חלשה, פגיעה כפולה כתוצאה מהמיסוי הנדרש למימון
 - בניסויים* בארה"ב וקנדה נמצאה ירידה בשעות העבודה
- השפעות על חינוך ובריאות
- בניסויים נמצאו ירידה בנשירה, שיפור בציונים וירידה באשפוזים
- האם יש כאן תאוריה תומכת בתכנית יחסית לאלטרנטיבה? לא!

* ניסויים מקומיים ולא על כלל האוכלוסייה, ל-NIT הכולל מבחן הכנסה ולא ל-UBI. כמו כן בוצעו ניסויים מקומיים במדינות עניות ומתפתחות

הכנסה בסיסית לכל: שאלות

- האם התכנית מצמצמת את אי השוויון והעוני? לא ברור למה כן ולהערכתי ההשפעה הפוכה
- האם התכנית מכינה לעולם המשתנה של המחר? לא
- האם תשלום הכנסה בסיסית עדיף על השקעה בשירותים ובתשתיות (חינוך, בריאות, תחבורה)? לא
- האם תשלום אוניברסלי עדיף על השקעה בהון אנושי באוכלוסיות עניות/חלשות, משפחות בסיכון? לא

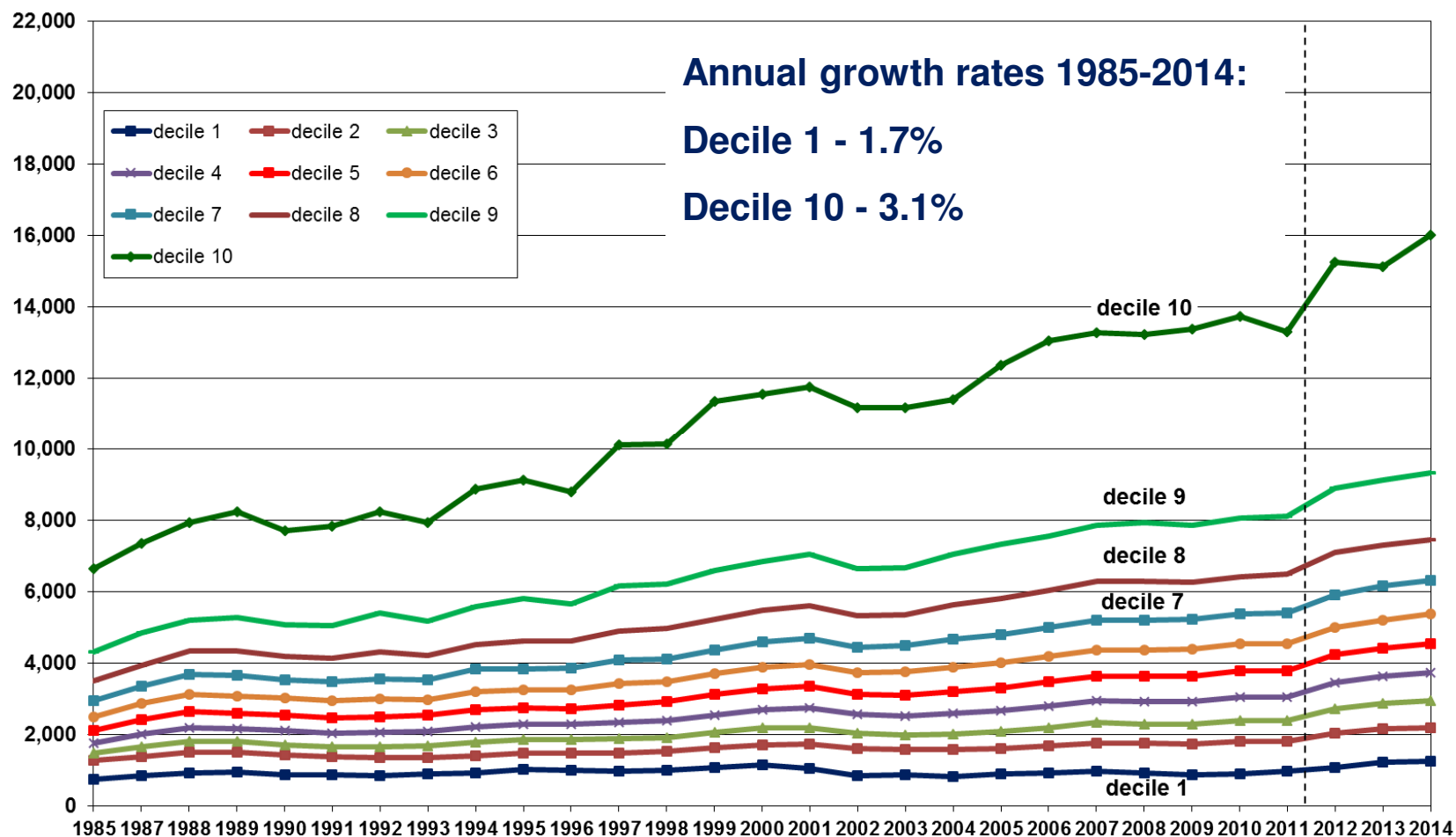
הכנסה בסיסית לכל: שאלות (המשך)

- כיצד התכנית ממומנת, ומה השפעת המיסוי למימונה על התוצר?
- 3000 ₪ בחודש רק לבוגרים = 193 מיליארד ₪ בשנה = כ-13% מהתוצר ו-43% מהתקציב
- האם התכנית גורמת למחסור בעובדים? אם כן - למה?
- כיצד התכנית משפיעה על השכר ועל המחירים, ובפרט בשווקים המתאפיינים בעובדים לא מיומנים?

מדיניות תומכת צמיחה ומצמצמת עוני

- שוק העבודה הוא המקור המרכזי לגידול בעוני ובאי השוויון
- גידול בפערים בתעסוקה ובשכר, כתוצאה מ:
 - שיפורים טכנולוגיים מוטי הון אנושי - עליה גדולה יותר בפריון של עובדים משכילים ומיומנים
 - גלובליזציה וסחר חופשי (שוקיים דואליים) - עובדים בעלי השכלה ומיומנות נמוכה מתחרים עם מדינות גדולות ועניות
 - אכיפה ורגולציה חלשה - עובדים בשכר נמוך אינם מוגנים
- שלושת הגורמים קיימים ומשמעותיים בישראל

הכנסה פנויה של משקי בית: גידול מהיר בעשירון העליון

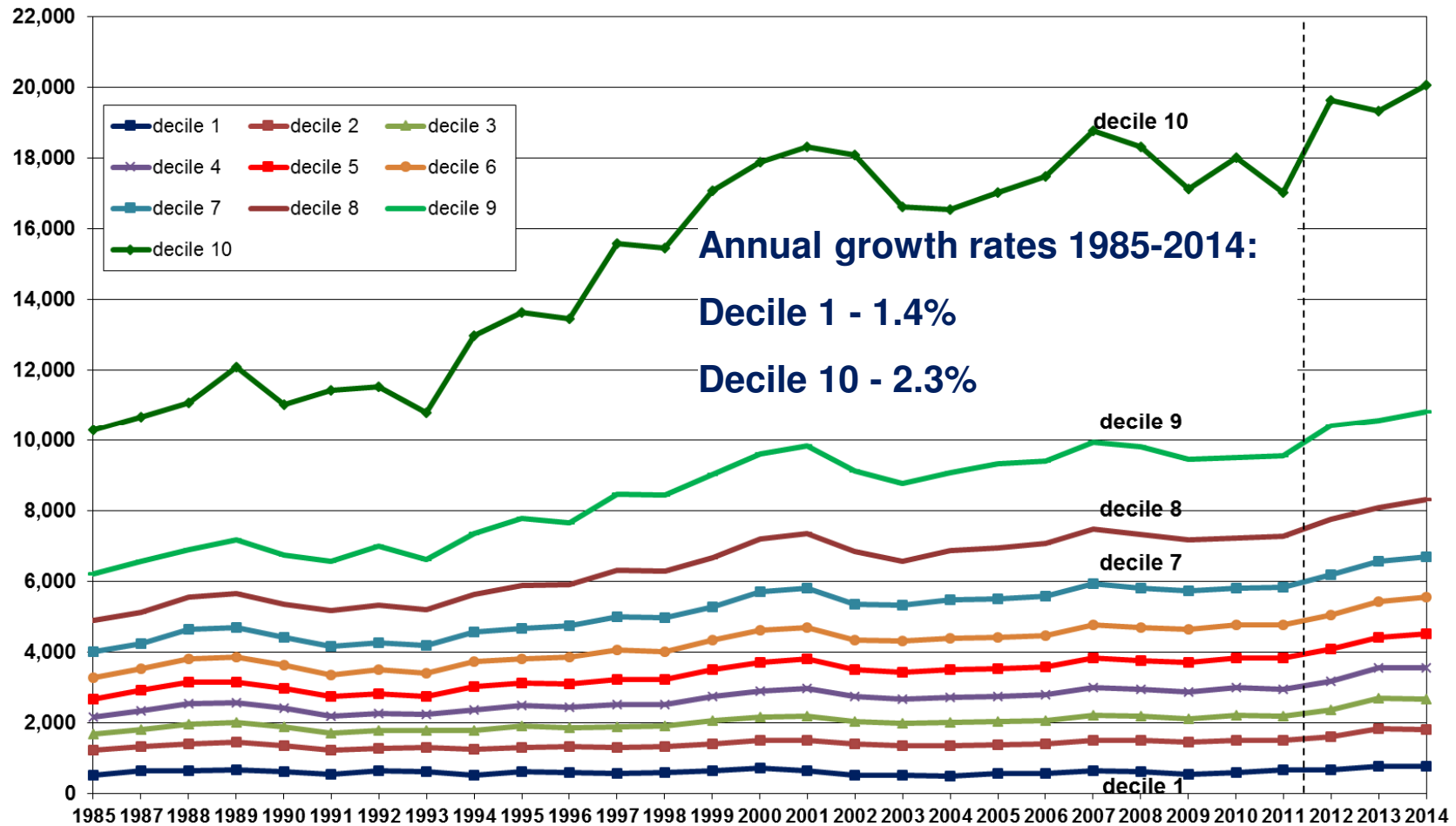

ההכנסה הפנויה הממוצעת לנפש תקנית בכל עשירון על פי סולם השקילות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

במחירי 2014. מדגם חדש החל מ-2012.

מקור: עיבודי מכון אהרן מתוך סקרי הכנסות והוצאות.

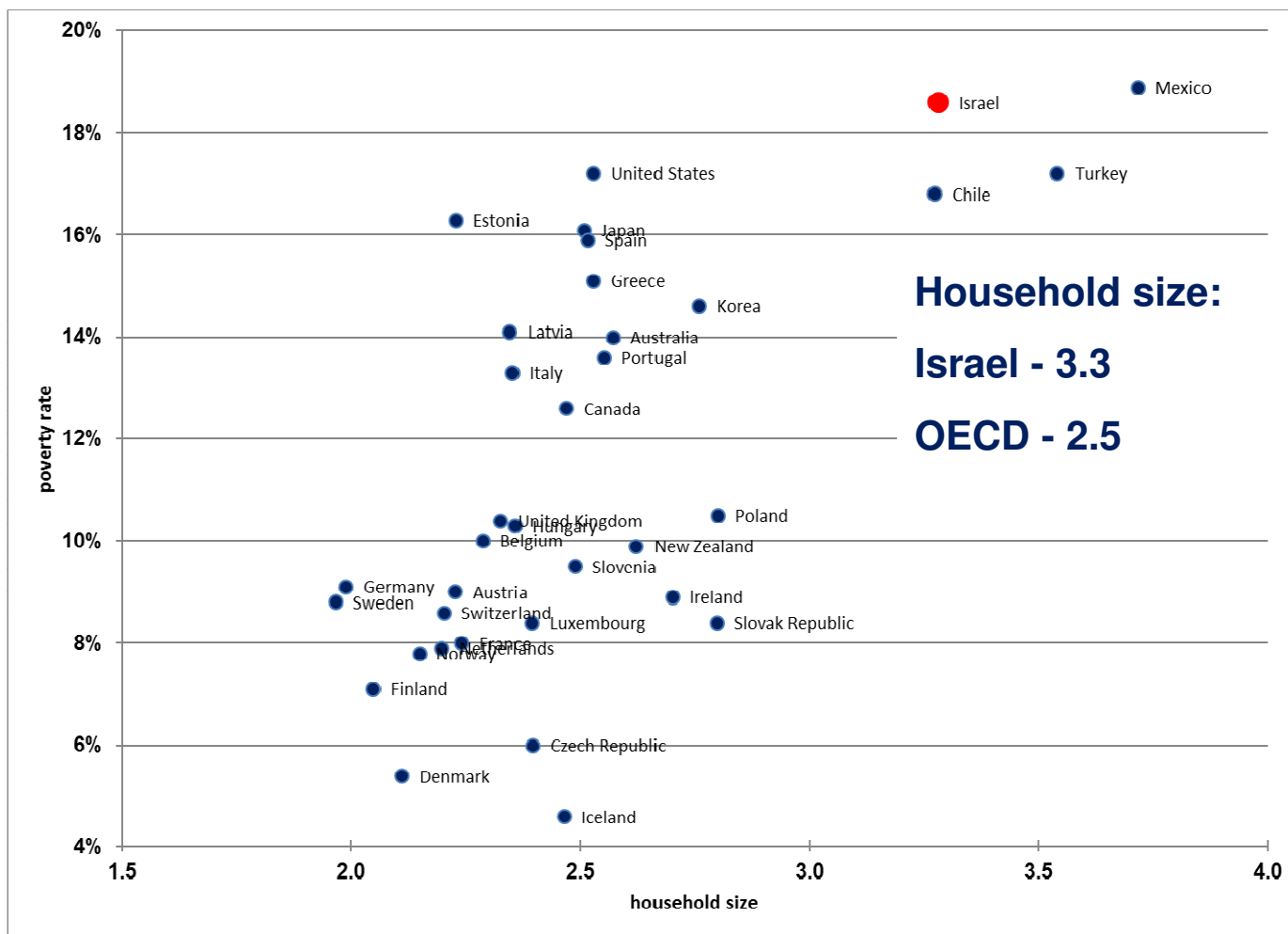
הכנסה ברוטו מעבודה של משקי בית: המקור העיקרי לאי שוויון בהכנסה נטו

מדיניות תומכת צמיחה ומצמצמת עוני

- המאפיין הייחודי בישראל: שיעורי ילודה גבוהים
- שתי הקבוצות המשמעותיות - ערבים וחרדים
- מושפעים במיוחד מכל ארבעת המקורות - כישורים נמוכים, תחרות עם עובדים לא ישראלים, אכיפה חלשה, משקי בית גדולים
- המדיניות הנדרשת: מדיניות פעילה לשילוב וכישורים לשוק העבודה (ALMP) לבעלי השכלה ומיומנויות נמוכות: **בעולם משתנה וטכנולוגי הצורך מתעצם!**

המאפיין הייחודי בישראל: משקי בית גדולים בעלי הכנסה ומיומנות נמוכה (ערבים וחרדים)

אחוז הפרטים מתחת לקו העוני מתוך כלל האוכלוסייה. קו העוני וההכנסה הפנויה לנפש תקנית על פי סולם השקילות של ה-OECD.

2013, או השנה האחרונה שעבורה קיימים נתונים.

מקור: OECD.

המדיניות המוצעת: צמצום העוני והגדלת הצמיחה

- מדיניות תומכת תעסוקה ומיומנויות תעסוקה:
- יעדי תעסוקה ויעדי פריון ושכר לחמישונים תחתונים
- תכניות מרווחה לעבודה במתכונת מרכזי תעסוקה (one stop centers), השתתפות חובה למקבלי גמלאות העומדים במבחן תעסוקה ורשות לכל יתר הקבוצות
- הגדלת מענק העבודה
- מתן שירותים תומכים (מעונות יום, תחבורה ציבורית)
- הכשרה מקצועית וטכנולוגית במסגרת מכללות בסכום זהה של כ-20,000 ₪
- אך כלים אלו אינם מספיקים!

המדיניות המוצעת: צמצום העוני והגדלת הצמיחה

- מדיניות תומכת פריון ושכר:
- הקמת יחידה ליעול הבירוקרטיה ותמיכה בעסקים בכלל וקטנים בפרט!
- השוואת שיעורי מס חברות בכל ענפי המשק וביטול קריטריון היצוא בהטבות המס
- תמריצים להשקעה בהון ובמחקר ופיתוח בתעשייה המסורתית, במסחר ובשירותים פרטיים וציבוריים
- אכיפה משמעותית של חוקי העבודה, ובפרט של שכר מינימום בכל המגזרים ובכל ענפי המשק

תודה!